

OKRAJNI LJUDSKI ODBOR

DRUGA SKUPNA SEJA OKRAJNEGA ZBORA IN ZBORA PROIZVAJALCEV OLO, 12. SEPTEMBRA 1958

Poročilo o polletni realizaciji družbenega plana in proračuna okraja za leto 1958

Inž. Ivo Klemenčič, podpredsednik OLO, je podal naslednje poročilo

Najprej nekaj o letošnjem načinu delitve dohodka v gospodarstvu. Letošnji družbeni plan bazira na izpolnjenem sistemu delitve dohodka. Ta sistem predvsem odpravlja delitev gospodarskih organizacij na dobičkarje in dohodkarje ter jih s tem izenačuje glede na obremenitev z družbenimi obveznostmi ter na ustvarjanje lastnih sredstev, s tem pa tudi v stimulaciji za povečevanje proizvodnosti dela in izboljšanje gospodarjenja na splošno.

Ob sprejemanju plana smo predvidevali, da se bodo sredstva podjetij v celotnem gospodarstvu povečala za preko 2 milijardi ali okrog 66% v primerjavi z letom 1957. Na žalost današnje poročilo še ne temelji na dejanskih obračunih, ampak samo na statističnih podatkih, ki pa teh podatkov ne zajemajo, pač pa nam posamezni obračuni gospodarskih organizacij potrjujejo predvidevanja, da bodo gospodarske organizacije, ki so v lanskem letu ustvarile dobiček, močno presegle lastna sredstva, dočim bodo lanski dohodkarji lahko rečemo prizadeti. Kakor je bilo za trgovino lansko leto izredno ugodno ter so kolektivi v mnogih primerih delili plače, ki niso bile v skladu z doseženimi rezultati gospodarjenja, tako bodo letošnji podatki verjetno pokazali, da je obremenitev trgovine prevelika in da realizirana udeležba na dohodku ne bo dovolj stimulaturna za uspešen nadaljnji proces izboljšanja dela v teh panogah. Tako bo trgovina še naprej nesposobna za najemanje investicijskih kreditov, ki jih nujno potrebuje za izboljšanje svojega poslovanja.

Poglejmo še polletne obračune za nekaj podjetij občine Ljubljana-Center. Trgovina na debelo, ki je preseгла polovico letnega planirane dohodka, je ustvarila samo 13% svojih skladov, ustvarjenih v lanskem letu. Podobna situacija je tudi v trgovini na drobno. Popolnoma drugačna pa je slika pri lanskim dobičkarjih. Na primer 15 različnih industrijskih podjetij, katerih polletni obračuni so bili na razpolago, je ustvarilo ob 50%-ni realizaciji celotnega in osebnega dohodka 150% celoletnih lanskim prostih sredstev. Ta korektura sicer res izenačuje v obremenitvah proizvodnjo z ostalimi panogami, vendar se s tem postavlja pred nas problem pravilne uporabe ustvarjenih sredstev.

Ob sprejemanju družbenega plana smo ugotavljali, da so zaradi anomalij v lanskem letu potrebne

administrativne mere, ki naj bi imele za cilj pravilno uporabo prostih sredstev in večanje osebnega dohodka v odnosu na povečano storilnost. V tem smislu je letošnji sistem predpisal zvezno obdavčitev zaslužka, ki preseže minimalne plače za več kot 60%. Razen tega pa je bilo izplačilo plač nad tarifnim pravilnikom do letnega obračuna omejeno na 10%, izplačilo premij pa na 20% od plač po tarifnem pravilniku. Praksa pa je pokazala, da tako omejevanje ne deluje pozitivno, ker ne dovoljuje nagrajevanja po doseženih storilnosti. Zato je bilo izplačevanje plač nad tarifnim pravilnikom sproščeno s tem, da se ob zaključnem obračunu plača zvezni davek.

Pred nami je torej ponovno isti problem kot v lanskem polletju, samo da je letos akutnejši v proizvodnji kot v trgovini, namreč pravilna delitev ustvarjenih sredstev. Ta problem nas ne sme najti nepripravljene in ga bodo morali reševati tako organi delavskega upravljanja in zbori proizvajalcev, kakor tudi politične in sindikalne organizacije na svojem področju.

V tej zvezi nam mora biti jasno to, da sredstva, ki niso bila ustvarjena s povečano storilnostjo, čeprav po predpisih razpolaga z njimi kolektiv, ne morejo biti uporabljena za plače, niti jih kolektiv ne more uporabiti mimo politike družbe. Osnovni princip našega gospodarskega sistema je vendar, da sprošča sredstva na osnovi povečane produktivnosti. Če se pa ustvarjajo mimo tega, pa je to rezultat subjektivnih pomanjkljivosti samega sistema, na drugi strani pa posledica nenormalnosti no notranjem tržišču ali specifičnosti blagovne izmenjave z inozemskim trgov.

Se nekaj govori za previdno uporabo prostih sredstev za plače. Namreč obračun zveznega davka na plače bo lahko v posameznih primerih pokazal preizek ustvarjen dohodek, kar bo imelo za posledico vračanje dela že izplačanih zaslužkov. To pa vemo, da ustvarja v kolektivih slabo razpoloženje in manjša efekt dela. Take stvari se lahko kaj kmalu dogodijo zaradi nezadostne vestnosti ali neodgovornosti knjigovodskega kadra v podjetjih. Sploh si moramo biti na jasnem, da današnja situacija zahteva popolno jasnost v formiranju osebnega dohodka, če hočemo, da bo gospodarski sistem stimulaturno vplival na storilnost dela. Predvsem morajo podjetja posvetiti vsjo pažnjo pravilnemu obračunavanju zaslužkov ter skrbeti, da si bo delavec na

jasnem o doseženem dohodku. V tej zvezi je gotovo izredno važno skrbeti za popolno jasnost ob vsakršnem spreminjanju norm ali premij. To morajo vedeti predvsem tehnični kadri v podjetjih, ki morajo nositi polno odgovornost v pogledu zadostne tehnične dokumentacije. Seveda pa to ne pomeni, da ne bomo pristopali k spremembi pravilnikov za norme in premije tam, kjer so se spremenili delovni pogoji, zaradi izboljšanja tehnološkega procesa. Taki kolektivi bodo morali predvsem razčistiti, kakšen je delež posameznika pri povečanju proizvodnje, kakšen pa delež družbe kot celote, ki je s splošnim povečanjem svoje gospodarske moči in vlaganjem sproščenih sredstev omogočila tako povečanje proizvodnje.

Jasno je, da so anomalije v naših delovnih odnosih tudi posledica pomanjkljivosti v našem plačnem sistemu. Zaradi različnega tretiranja enakovrednih delovnih mest v posameznih gospodarskih organizacijah, dalje zaradi različnih možnosti in zalaganja za izboljšanje življenjskih pogojev se večja fluktuacija delovne sile, kar seveda v veliki meri vpliva na proizvodnjo. Fluktuacija je v prvem polletju zavzela dokajšen obseg ter je res nujno, da začeto delo na urejanju našega tarifnega sistema da čimprej svoje rezultate.

Kljub vsemu lahko ugotovimo, da je obstoječi gospodarski sistem ugodno vplival na tempo proizvodnje, saj je dinamika prvega polletja skoraj v vseh panogah normalna. Tako je celotna industrija izpolnila preko 49% letnega plana, čeprav vemo, da je dinamika v drugem polletju vedno višja. Enako lahko trdimo tudi za gradbeništvo, ki je s 40% presegló normalno dinamiko sezonske panoge. Prav tako so bili izvršeni planirani ukrepi v kmetištvu in gozdarstvu, dočim je dinamika prometa v trgovini in gostinstvu v primerjavi z letnim planom presežena. Jasno je, da s tem še daleč ni rečeno, da je bilo v gospodarskih organizacijah narejeno vse. Ne. To kaže prej na to, da smo pri sestavljanju plana podcenjevali možnosti v proizvodnji in da bi lahko s prizadevanjem postavljene naloge preseglí. O posameznih primerih nedoseganja proizvodnje, ki seveda tudi obstajajo, ne bom govoril, ker so dovolj široko analizirani v že objavljenem poročilu, ki je zadostna osnova za diskusijo. Pač pa bi se dotaknil problema storilnosti dela. Primerjava povečanja proizvodnje in delovne sile z lanskim prvim polletjem nam namreč

ne daje tako ugodne slike. Tako znaša v industriji indeks povečanja količinske proizvodnje 110, delovne sile pa 111. Vendar ne bi bilo pravilno delati zaključke brez globlje analize. Upoštevati namreč moramo, da je zvezni predpis močno zavrl nadurno delo, kar je seveda vplivalo na povečan dotok nove delovne sile. Ker je bila to predvsem nekvalificirana delovna sila, je seveda to delno negativno vplivalo tudi na realizacijo proizvodnje. Vsekakor pa pomeni ta dotok nove delovne sile korak nazaj v storilnosti, kar bo terjalo novih naporov za izpolnitev te naloge. Omejitve nadurnega dela je bila kasneje močno omiljena, tako da dejansko preprečuje sedaj samo tisto nadurno delo, ki je predstavljalo določeno obliko dopolnilnega nagrajevanja. Zato je sedaj nujno, da v gospodarskih organizacijah dosežemo pravilno izvajanje delitve dohodka s tem, da se bomo čimbolj približali nagrajevanju po vloženem delu, s čimer bo stimulirana storilnost, likvidacija odvišne delovne sile in samo na ta način dvig realne plače na zaposlenega.

Če primerjamo povečanje celotnega dohodka in število dejansko opravljenih ur v prvem polletju 1957 in 1958, bomo sicer ugotovili, da je bil v industriji povečan dohodek za 10% s samo 7% večjim številom opravljenih ur. Ob upoštevanju povečanja delovne sile za 11%, bi torej teoretičen rezultat povečanja storilnosti bil vseeno ca. 2%. Na to seveda lahko vplivajo še drugi faktorji, ki pa jih ni mogoče izračunati (n. pr. sprememba asortimenta itd.). Osnovna ugotovitev pa vseeno drži — namreč, da smo v storilnosti dela stagnirali in da se je za izpolnitev plana, ki predvideva povečanje storilnosti za 6%, treba na tem področju posebej potruditi. Jasno je namreč, da od tega zavisi tudi izboljšanje življenjskih pogojev, če hočemo držati plačni fond v odnosu s porastom proizvodnje. Kako pa je z osebnim dohodkom? Kljub temu, da v prvem polletju še ni bila ukinjena 10%-na omejitev izplačevanja plač iz dohodka, nam bančni podatki kažejo porast izplačanih plač v primerjavi s prvim polletjem 1957. Tako se je plačni fond v celotnem gospodarstvu povečal za 18%, v industriji n. pr. za 19%, v gradbeništvu za ca. 40%, kar je seveda posledica povečanja tudi delovne sile in obsega dejavnosti, ki je prav v gradbeništvu v primerjavi z lanskim prvim polletjem močno porastla. Ker so se v lanskem letu plače povečale v glavnem šele v drugem polletju, zato nam ti podatki ne kažejo prave slike v primeri z lanskim letom, vendar pa lahko ugotovimo povečanje realne plače v primeri z lanskim prvim polletjem z zvišanjem osebnega dohodka, pa četudi upoštevamo povečanje delovne sile in indeks povišanja cen, ki znaša po republiških podatkih okrog 4%. To pa nam obenem kaže možnost povečanja realne plače na zaposlenega, če bi priliv nove delovne sile omejili.

